

sch met hen
zijn.
nen, dat dit
kt.
lijkheid nog
vindt men
ten opzichte
erenden een
de perken te
ten intimiteit
die soms hun
Ja, er zijn
orthodoxe
tek hun pen
het de be-
dat ze van
eel de wereld
het Woord
eer schijnen

cessen voor
we ons toch
bitse bitter-
het sterkt
vordt aange-
noemde
nodalen ont-

tingen. God
Maar voor-
in die predi-
in wat men
leliepen, nu
e, wyl minst
elaten, blijft
hijnsel over,
der de Syno-
voor zulke
Christelijke
ke broeders
te merken
ich wel wat
aamspreking
ovigen, mits

geen vaste
ynodaal, of
61 Menno-
van al deze
iden. Alleen
eren niet.
en kant een
e voor zijn
den anderen
oude sym-

ndeling der
ndeel ook
llenaar" is,
orkomend-
en, en altoos
estaan.
ok ons be-

komen ont-
s van Chris-
ten op ker-

erloochehen
akken.
want, het
te kunnen
Servet als
n, dan zou
selfspect
m, hoe men
noodzake-
een bang

r Synodale
ne houding
r.
oningers en
n, om hun
lijk te ver-
leden, had-
waken, dat
van den
Modernen
cht werd.
dese kame-
de Gronin-
f reeds on-
ger daglicht
paard gaat
vervreem-
deren, die

zu op hun
hen moe-
ten in één
ernen, hun
lesche ziels-
negen be-
a over hun
ederen in

terdaad zoo
Maar ook
ouden, dat
rhodoxen"
gesteldheid

d. Het kan
e Heiligen
er, dat een
ht over hun

bestaande
t, dat aan
roederen in
beter een

isten, noch
van zekere
alle Syno-
den van hun

te leven is
d.
n ook alle
i, onhou-
het toch

ning in
veging hun
n dat ze

wat minder sterk in strijd handelen met
den eisch der broederlijke liefde in Chris-
tus, die geen kerkelijken scheidsmuur erkent.
En nu zou dit voor Amsterdam zeer
zeker te kras zijn.

De Amsterdamsche „orthodoxe“ Synodale
predikanten loopen nog altoos langs 's hee-
ren straten rond met een idée fixe, alsof
zij de slippdraggers der aloude Regenten
waren, en alsof een man in Dolantie een
uitgebrokene uit het dolhuis is.

Nu dit zij zoo!

Te zijner tijd zal God de Heere ook
hen wel brengen waar ze zijn moeten.

Maar zonder Amsterdam, en nog een
enkele plaats misschien, dan uit, zoo blijven
er toch altoos nog tal van steden en dor-
pen over, waarin een iegelijk die Christus
Jesus in onverderfelijkheid liefheeft, zijn
broeder in Christus kan zoeken, kan eeren
en liefhebben, ook al scheidt hen voors-
hans nog de kloof, dat de één nog altoos
Synodaal is en de ander in de Scliding
of in de Dolantie vrij wierd.

Naar aanleiding van wat we een vorig
maal onder de Pers over orgel en piano
uitspraken, zond een houder van een orgel-
en pianomagazijn ons onderstaand schrij-
ven:

Naar aanleiding van een opmerking door
Ued. onlangs in de *Heraut*, en nu in het laatste
verschijnen nummer weer over het gebruik der
piano, is het dat ik beleeft Ued. deze letteren
zend, om, mocht het zijn er wellicht iets in is
dat Ued. overdenkt waardig was. Vooreerst
zij gezegd dat ik mij verbijdt, dat deze zaak
in de bladen beschreven wordt. *Gehel* ben ik
het met Ued. opmerking eens dat de piano zoo
zelden goed gebruikt wordt, en dat er voor
Christ. gezinnen en gewaar in steekt. Ued.
zult gevoelen dat het mijn natuur niet steelt
op vermindering van piano's aan te dringen
daar ik het grootste deel mijner verdienste
hiervan geniet. Toch mag ik door genade
zeggen, liever alles waarlijk gezegd dan 's Hee-
ren eer niet te zoeken. Dikwijls kom ik in
moedelijkheid vooral wat verhuuren betreft,
waar ik vooruit niet anders kan zien of het
instrument wordt in dienst des duivels ge-
bruikt, en heb dan ook dikwijls geweigerd
welk geldelijk voordeel er ook aan verbonden
was. Voor een met veel schoonheidsgevoel
beteeld en kunstminnend Christen geloof ik
dat er in elke kunst gevaar schuilt.

Nobele verklaringen, waaraan hij dan den
wensch toevoegt, dat deze gewichtige zaak
beter ingedacht moge worden, ook met
het oog op de propaedeuse die naar veler
oordeel het pianospel ook voor het orgel
geeft.

Gelijk men licht begrijpen zal, was dit
schrijven van een deskundige ons koren op
onzen molen, waarvoor we hem danken.

Nadere bespreking zal dan ook wel
volgen.

Maar eer men toekomt aan de bespre-
king der technische quaestie, moet eerst
de paedagogische quaestie voor de verant-
woordelijkheid der ouders zijn gelegd.

Ook in tal van Christengezinnen geven
Christenouders er geld, soms veel geld voor
uit, om hun kinderen een keurige piano
ter bespeeling te bieden, en daarna lessen
op de piano te laten geven; een uitgave
waarvoor ze zich dan rijkelijk beloofd ach-
ten, zoo hun zoons of dochters smaak in
dit spel hebben, en het er tot zekere
hoogte in brengen. En wel heeft men dan
veelal ook een orgel, maar van veel minder
kaliber; wordt op het orgel geen les ge-
geven; en is een uitvoering op het orgel
iets, waar, except bij het zingen van een
psalm, zelden aan wordt gedacht.

Zoo heerscht dus de piano, evengoed in
onze Christelijke gezinnen, als in de gezin-
nen der wereld; en zelfs op Christelijke
kostscholen zou men wel achten, dat de
opvoeding niet compleet was, zoo er geen
pianoles werd gegeven, maar om orgellessen
denkt bijna niemand.

Dit brengt dan de zonen en dochters uit
dese gezinnen vaak weer in aesthetische
aanraking met de lieder der wereld.

Vooraf wie het tot op zekere hoogte in
het pianospel bracht, moet dan ook eens
naar een concert.

Van het concert gaat het dan naar de
opera.

Van de opera naar de gewone komedie.
En zoo dringt in meer dan één vroom
gezin, juist door dat pianospel, een geest
en een usantie in, die *koud* voor Jezus
maakt en *warm* voor de kunst.

En dit nu mag niet.
Dit is tegen de Doopsbelofte.
Dit is zonde voor God.

Iets waar we volken nadruk op leggen,
niet om de piano als muziekinstrument op
zichzelf af te keuren; want wat zou daar
tegen zijn?

Maar wel, omdat de piano het mode-
instrument van onze eeuw is geworden;
het gewone instrument onzer wereldsche
kringen; en daardoor een instrument dat
tot een macht en een invloed is gekomen,
waarvan de schadelijke gevolgen voor den
godvruchtigen levenstoestand en bij de opvoe-
ding onzer kinderen niet uitblijven.

Zulk gevaar nu dreigt van het orgel niet.
En daarom blijft het onze leuze: Laat
bij onze opvoeding, laat in onze Christelijke
kringen het orgel de eereplaats gaan inne-
men, en de piano bijnaak worden.

Vooraf thans nu de orgels zoo veel ver-
beterd en zoo goedkoop zijn geworden, is
dit uitnemeend wel mogelijk.

Het orgel verleidt uw kinderen niet,
maar leidt ze op.

En bij het orgel gaat de geestdrikt en
de lofverheffing van het gemoed niet naar
den algod van de kunst uit, maar naar
God den Heere.

In verband met de uitsluiting in onze medi-
tatie over de Dooperschen, ontvingen we
van den heer J. M. de Jong uit Lekamond,

onderstaand schrijven, dat we om het belang
der zaak in zijn geheel opnemen.
Het luidt aldus:

Geachte Redacteur!

In de *Heraut* van Zondag 6 December il.
onder het opschrift »Die ons heeft verzegeld»,
vind ik aangaande de Dooperschen tijdens de
Hervorming het volgende:

»De Dooperschen, die voor Calvijn hier in-
invloed wonden, en de vrome zielen gevangen
hielden, dit ja kweekten den twijfel aan; die
leerden de vromen met een boekje in een
hoekje zittende; maar die hebben dan ook voor
de vrijmaking van ons land van Spanje's dwinge-
landij nooit een vinger uitgestoken.»

Ter wille van waarheid en onpartijheid, ver-
oorloof ik mij hierop het volgende met beschei-
denheid aan te merken.

In het jaar 1577 heeft de Prins Stadhouder
Willem I, de regering van Middelburg ver-
maand om de Doopsgezinden, die weigerden
gewapend op de wacht te trekken, en ook om
hun getuigenis met eedzweren te bevestigen,
daarover niet te bemoeielyken.

In het volgende jaar werden zij evenwel op
nieuw bedreigd met ontneming van burger-
rechten en het sluiten van hunne winkels, waar-
over op hune klachten de Prins op 26 Juli
1578 een brief aan genoemde regering richtte
inhoudende eene zeer ernstige en dringende
vermaning, om de Doopsgezinden volstrekt
niet in hunne geloofsverzuiging te bemoei-
elyken. De geschiedschryver »teekent hierbij aan.

»Zijne Doortuchtigheid had bijzondere liefde
voor deze gezindheid, alsoo eenige leden der-
zelfde hem reeds in het jaar 1572 eene goede
som gelds, naar hunne gelegenheid en die des
tijds tot vordering der gemeene zaak hadden
verstrekt.» Zie Wagenaar. Vaderlandsche His-
torie, deel 7, bladzijde 211, 212 uitgave 1792.

Uit dit bericht blijkt derhalve dat de Doops-
gezinden, van welke een zeer groot getal hun
geloof met den marteldood hebben bezeugd,
ook om hunne goederen hebben bijgedragen
om ons Vaderland van Spanje's dwingelandij
te verlossen.

Verzoek Ued. voor deze regelen een plaatsje
in de *Heraut*.

Met de meeste achting

Uw dienaar
J. M. de Jong.
Lekamond, 9 December 1891.

Heel dit schrijven nu rust op een mis-
verstand.

Ouder »de Dooperschen« verstaat de heer
De Jong »de Doopsgezinden«, terwijl wij
de Anabaptisten mee bedoelden, van wie
Menno en de zijnen zich juist afsonderden en
tegen wier dwalingen ze protesteerden.

Want wel stond ook Menno Simons, zoo
men tot de beginnende afdaalde, op het-
zelfde onhoudbare standpunt, waarop oor-
spronkelijk David Joris en zooveel anderen
stonden. Maar Menno muntte uit door stille
beradigheid, en had niets van een drijver
of fanatiek dweper.

We verzoeken daarom onzen lezers, zoo
dikwijls ook voortaan in ons blad van de
Dooperschen sprake is, hierbij niet aan de
Doopsgezinden te denken, die nooit anders
dan een klein groepje gevormd hebben, geen
enkele daad van fanatisme te kunnen laste
hebben, en nimmer ook maar één oogblik
de houding van ons volk tegenover Spanje
bepaalden; maar wel aan die velerlei groe-
pen van Anabaptisten, die vaak in Fries-
land, Groningen en Holland een tijdlang
den toon aangaven, een geheele schare van
martelaren leverden, en passief tegenover de
plakkaten bleven.

En het is aan dezen onhoudbaren toestand,
dat eerst door het Calvinisme, maar toen
ook zegevierend, een einde is gemaakt.
KUYPER.

Voor Koolwijk.

Door Dr. A. KUYPER ontvingen: »Voor het
tractement« door den heer A. Elshout te Lollum
van IJ. J. F. onder Arum, geconfecteerd in zijn
gezin f 6; van Trijntje O. B. te Lollum op haar
15ten verjaardag f 2.50; »voor de school« van
B. te Putten f 3; door den heer W. Hovy van
P. 41 te Baarn f 5; enige giften gevonden in
de schoolcollectie f 3.50.

Door Da. J. H. HOUTAGERS: van H. te
Vlissingen, Unie, f 1; uit Arnhem f 2.50;
van den heer M. te Driebergen f 1; Wage-
naar te Broek op Langendijk f 2; door den
heer W. H. te Amsterdam van E. te Nijmegen
f 1.50; van C. te Wassenaar voor het teltort f 10.

Voor de arme kinderen te Kootwijk, een pak
nieuwe kleertjes van mev. de Wed. H. te 's-Hage.
Het vinde navolging bij velen, daar de dia-
conie van alle middelen beroofd is.
Totaal ontvangsten f 2014.16.

Uit de Pers.

Uit de *Zuid-Holl. Kerkbode* merken we, dat
er ook ongeduldige Calvinisten zijn. Ongedul-
dig over den langen duur van de bruilofsda-
gen. We leren daar toch:

Met verlangen wordt allerwegen naar voortgang in
de zaak van de vereeniging onzer gereformeerde kerken
uitgezien.
»Eker allermeest, omdat de herten zich zoo verblijden
zullen, wanneer de oude goddelijkheid voor goed tot
het verleden behoort en men aan zooveel broeders
en zusters, voor wie het hart altijd was gevold, maar
tegen wie men soms toch alles behalve lief was, nu
aan den heiligen diens als leden van hetzelfde lichaam
brood en beker zal mogen toereiken.

Wie Sion mint, verlangt dat zoo maar. Die ver-
eeniging aan het heilige avondmaal met alle de belij-
ders des Heeren is het hoogste, wat in de samsmel-
ting bereikt kan worden. Daarover zullen zich dan ook
de engelen Gods verblijden.

O, als er licht over opgaat, dan blijft ieder kind van
God voor goed af van het avondmaal onder de geest-
schapergemeenten van 1826, dat met gelijke erkenning
van het ongelooft en met verwerping van de geboor-
zame belijders gepaard gaat. Wij zijn op grond van
het Woord en van overtuiging, dat er een *bas des Heeren*
tegen die avondmaalsvering uitgaat.

Maar ook, waar het licht ons mag bestralen, dan
geloof ons harte aan een heerlijke herrijzing van Sion
wanneer Gods volk, in *gebedenheid* aan de belijders
van onzen *Vondag*, zich af te samen vereenigt aan het
heilige avondmaal.

Komt de Heere zich dan eens krachtig in het midden
openbaren, dan zal het een feest zijn, als toen Salomo's
tempel werd gewijd. Dan wordt de kerk nog eens
openbaar in de kracht des overgankeelijken levens.

Hoe hijgt al het volk, dat God vereest, daarnaar. En
daarom ook naar de vereeniging.

O, er kan door die vereeniging zooveel anders wor-
den. Want in al den strijd en den arbeid des levens
zullen wij dan ook samen optrekken. Wij willen niet

voortuilen. Wij kunnen het ook niet overzien.
Maar wat zal er veel ten goede kunnen veranderen,
wanneer onze Gereformeerde kerken één zijn.

Behalve datgene, wat door de vereeniging zal ge-
beterd worden, is er ook vooral in de *ontvankelijkheid*
van het oogblik veel, dat naar de voorang der
zaak zeer verlangd wordt.

Wij zitten in een moeilijk halfjaar.

De kerken zijn nog niet één, — en toch behooren
en begeeren zij na den handslag die gegeven mocht
worden, in alles met *elkander te rekenen*. Zij willen in
alles met elkander rekenen. — en toch mogen zij *niet*
niet doen alsof zij reeds vereenigd zijn.

Deze dubbele verhouding heeft ten gevolge dat men
in veel dingen niet weet, hoe te handelen. Dat men
niet recht voort kan.

Hier zijn twee Gereformeerde kerken op dezelfde
plaats vacant, — zal men ieder een leeraar beroepen?
Dat gaat nu toch niet. Zal men *samen* een leeraar be-
roepen? Dat gaat ook nog niet. Zal één kerkeraad
het doen en de andere het laten?

Daar is slechts één der kerken vacant. Zal men
beroepen? Dat ligt zoo scherp, zoo weinig lastig.
Vooraf als de plaats best door één dienaar kan verzorgd
worden. Zal men het beroepen staken? Maar daar
komen velen tegen op: »wij zijn nog niet vereenigd».

Gindt moet een kind gedooft worden. Over vijf
zes weken komt er een dienaar van de classe; maar
in de rustkerk is *heden* gelegenheid om den doop te
ontvangen. Wat zal men doen? Doopen? Uitsluiten?

Elkers moet een nieuw kerkgebouw gesticht worden.
Soms waren beide kerken reeds op weg om tot
kerkbouw te komen. Maar nu, Zal men nog *afven*
bouwen? Zal men *samen* bouwen? Hoe kan dit? Men
mag niet geschieden zijn; en men mag ook niet ver-
eenigd zijn.

We noemen slechts een paar moeilijkheden, die
zoo de zaken niet nuchter heiden worden, soms hier
of daar tot gevoeligheid, tot verwijdering zelfs tot
moedeloosheid in de zaak der vereeniging kunnen
leiden.

Dit laatste nu mag volstrekt niet.

Maar 't behoort ook niet.

Deze moeilijke tijd gaat spoedig voorbij. Wij ver-
wachten, dat weldra de handeling, om het reglement
door de Dorische kerkorde te vervangen, voltooid
wordt. Dan kan het voorstel over de *wijze van uit-
voering* der vereeniging tusschen de wederzijdsche
deputaten voor beide Synoden opge maakt worden.

En dan komt er spoedig gang in de zaken.

Maar in dezen tusschen zijn wij nu toch overal
wij Men gripe niet te ver vooruit. Wij gelooven dat
het goed is, althans de *Sacramentsbediening* nog ge-
schieden te houden. Maar daar mogen geen gevoelen
heden uit voortkomen. Ieder die van *ordelijke gerefor-
meerd* houdt, zal toegeven dat het zoo behoort. In
sake *herrijzen* is een iegelijk niet slechts op het zijde,
maar ook op wat der anderen is. In andere zaken,
b.v. kerkbouw, is vaak een weg te vinden, die niet
de vereeniging rekening houdt, en toch ook niet verder
gaat, dan wij zijn.

De raad, om in dezen tijd toch *niet* met elkaar
samen te leven, — schiet wij evenwel verwerpt.
Wij mogen evenmin aan de éne als aan de andere
zijde den verdeelden weg opgaan.

Niet handelen als ware de loomsneling reeds ige-
loopen.

Maar ook *niet* handelen, als ware er nog niets van
de vereeniging in het leven getreden.

Wij gaan *niet* maar terug.

Daarom hebben wij geraden, dat men in den *dienst*
der kerken en der *gebeden* eens *samen* komen. Geen
verwarring; maar *ieder* dienaar *met zijn eigen kerkeraad*.
Voorts komen de *kerkeraden* eens *samen*. En eindelijk
soeken men in taken, die ook den anderen kerkeraad
raken, zoo mogelijk *overleg*.

Dyn loopt men *niet* *voornit*. Maar dan stuit men
ook *niet* *achteruit*!

Wij moeten daar staan, waar de Heere tot op dit
oogenblik zijne kerken bracht. *Nasit* *meer terug*! Maar
leiden *naar* vooruit, dien de Heere ons op ordelijke
wijze geeft.

En dan blijven er nog gedurig moeilijkheden.

Maar voor het gebod moet ook wat overblijven.

Het verheugt ons dat Dr. Sikkel dit *onge-
duld* poogt te bedwingen.

Maar eerlijk gezegd, verstaan we van dit
ongeduld niets.

Toen de voorloopige Synode te 's-Graven-
hage uiteenging, heeft niemand zich voorges-
teld, dat er ook maar aan te denken viel
voor het midden van 1892 weer Synodaal
saam te komen.

Juli, Augustus of September 1892. Zoo on-
geveer stelde men het zich voor.

En nu zijn we nog pas in December 1891.

Wat reden of oorzaak voor *ongeduld* zou
er dan zijn?

Veeler verdienen de Christ. Geref. Depu-
taten onzen dank dat ze *zoo hard* gewerkt
hebben.

Laat ons toch geen jufferijes zijn, maar
mannen.

En ook vraag uzelfen eens af, of *ongeduld*
wel een woord is, dat in het woordenboek
van een Calvinist hoort te staan.

KUYPER.

**Officieele berichten uit de Ned.
Geref. kerken.**

Aan de Kerken Classis Arnhem c. a.

De Ned. Geref. kerken in de classis Arnhem c. a.
worden herinnerd, dat in dit kwartaal Octo-
ber—December ééne collecte voor de proces-
kosten moet worden gehouden en voor zoo verre
zij zulks nog niet deden, dringend verzoekt
deze collecte op Zondag den zosten Decem-
ber a.s. te doen plaats hebben en de opbrengst
te zenden aan het adres van den ondergetee-
kende, deputaat voor de proceskosten classis
Arnhem c. a.

H. J. HAZELHOFF.
Doesburg, 8 December 1891.
Gaasthuisstraat.

KNIPPE, 6 Dec. De dag van heden was
voor de kerk alhier een gewichtige en een
gezegende. De beroepen dienaar des Woords
Ds. J. J. Steinhart, die reeds twee en een half
jaar ons diende als oefenaar, mocht het voor-
recht smaken, Zondagmorgen door Ds. Brouwer
van de Lemmer in den dienst des Woords te
worden bevestigd, naar aanleiding der woorden
in Gal. 6:14—16. Over het kruis als hoofd-
inhoud sprekende, verdeelde Z.Erw. dit onder-
werp in 5 onderdeelen als volgt:

1. Het kruis het hoogste ideaal des apostels.
2. De grootste ergernis voor de wereld.
3. Het levenselement van het nieuwe schepsel.
4. Het richtsnoer voor den dienst van God.
5. Het hoogste geluk voor de gemeente.

In eene keurige rede werden deze vijf pun-
ten ontwikkeld en toegelicht en werd deze
openbare plichtpleging door eene groote schare
belangstellenden bijgewoond. Des avonds ten
6 ure deed Ds. J. J. Steinhart zijne intrede
naar aanleiding der woorden in 3 Cor. 4:7
over de bediening des Woords als een schat
aan aarden vaten toebetrouwd. Z.Erw. ver-
deelde het onderwerp in drie punten en wel:

1. Waarom zij zoo wordt genoemd.
2. Waardoor zij wordt uitgeoefend.
3. Waartoe zij daaraan is toebetrouwd.

Ook hier werd in eene doorwrochte en kern-
achtige rede alles duidelijk en klaar uiteenge-
zet en werd ook deze avondure een rijk ge-
zegende én voor de gemeente én voor den
leeraar.

Bij beide plichtplegingen was de kerk vol en
mocht dus eene groote menigte getuige zijn
van het groote werk dat de Heere in zijn
liefde aan deze kerk wilde ten koste legen
en in ons midden zoo heerlijk deed aanschou-
wen. Onse bede is, dat Hij zelf den band,

tusschen leeraar en gemeente gelegd, steeds
nauwer toehale en wij te samen lang mogen
verbonden blijven — en de Heere boven alles
de eer ontvange — Zijn naam zij geloofd.

Namit den kerkeraad:
K. H. VERNBAAS, praeses.
J. P. SMIT, scriba.

De Deputaten voor de hulpbehoevende kerken,
gelet op het besluit der voorloopige Synode,
gehouden te 's-Gravenhage, betreffende de zorg
voor de hulpbehoevende kerken, vermeld in
Acta art. 51 (blz. 68 en 69);

Hebben besloten:

1. de kerken te herinneren aan het voor-
schrift, dat in de maand Januari e.k. de eerste
halfjaarlijkse collecte worde gehouden voor de
hulpbehoevende kerken;

2. de kerken uit te noodigen die collecte te
houden op Zondag 17 Jan. e.k.;

3. te verzoeken, dat voor de kerken buiten
de classis afzonderd worde het bedrag dezer
eerste collecte, ten einde in de vergadering
met de classische deputaten, welke slechts
éénmaal 's jaars gehouden wordt, ruime onder-
steuning te kunnen verleen; terwijl voor de
kerken in eigen classis de collecte in Juli
e.k. kan worden bestemd;

4. het bedrag der collecte aanstonds in te
zenden;

5. de classes uit te noodigen vóór 15 Febr.
e.k. opgave te doen van de kerken, in welke
behoefte zij niet zelve voldoende kunnen voor-
zien met mededeeling en motivering van het
bedrag door de classis noodig geacht;

6. de classes uit te noodigen een deputaat
te benoemen voor de vergadering, volgens
7^e van gemeld besluit te houden; welke ver-
gadering bepaald wordt op *Vrijdag 4 Maart e.k.*;

7. de Redactien der plaatselijke *Kerkbode*
uit te noodigen de aandacht van kerkeraden
en classes te vestigen op de collecte van 17
Jan. e.k., op de insending der aanvragen om
hulp vóór 15 Febr.; en op de vergadering met
classische deputaten op 4 Maart.

Deput. Syn. voornoemd,

Dr. P. J. W. KLAARHAMER, *Voors.*
W. Hovy.

A. W. VAN BREEK CALKORN,
Secr. The.

14 December 1891.

Zending.

DE ONWETENDEN.

IV.

De gedachte moge ontzettend zijn, dat nog
tweehonderd miljoen van ons geslacht in vol-
slagen ruwheid leven, zonder zelfs iets dat op
een gewijde oorkonde gelijk, de laagsten op
de trap der beschaving, weeraanwekkend vaak
in iteratien en doen, toch is, hoe vreemd ook,
juist in dezen toestand nog een lichtzijde; ja,
we zouden durven beweren dat desulken onder
de meest hoopgevendsten zijn voor de Zending.

Immers desulken zijn wel iswaer in de diepste
duisternis gezeten, maar daar tegenover staat
dat ook geen valsche verlichting over hen is
opgegaan. Wie iets niet weet is er erg aan
toe; maar wie 't verkeerd geleerd heeft, vaak
nog erger. Bij de geheel blinde heidenen moest
de zending bijna alleen planten; bij de meer
ontwikkelden eerst ontzaglijk veel uitroepen eer
aan planten of zaaien valt te denken.

Let slechts op onze Oost. Waarom gaat de
Zending op Samatra zooveel voorspoediger
dan die op Java? Om velerlei: maar ook
hierom dat de Mohammedaan meent het te weten,
hooger te staan dan de predikers des Chris-
tendoms, een verkeerde leer heeft aangenomen,
en daardoor beheerscht wordt. De heiden
daarentegen, ook al besit hij op Samatra zekere
beschaving, is »maagdelijke grond.« Dat is ook
de ervaring geweest op Borneo, waar zoo
uiterst ruwe stammen leven, en in onze West
Indien. En we herhalen het, onze Zending moet
daarmee bij opleiding en.

Nu zal men zeggen, dat de mindere bescha-
ving, de ruwheid en barbaarsheid oorzaak
moeten zijn dat zulke volken in geen eeuwen
tot Christenen en beschaafde natien zijn te
maken. Doch de uitkomst logenstrafst dit vol-
komen.

Niet lang geleden werd op de Sandwich-
eilanden een gedenkteeken opgericht voor John
Williams, den zending daer 50 jaar geleden
door de wilden vermoord. Welnu, een der
redenaars bij die stichting was